

ומקדשי תיראו

לדרישת ציון ומקום מקדשנו בזמן הזה

איפה הר הבית שלנו?

בפרשתנו מופיע הציווי: "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו, אני ה'".

כך שנו רבותינו: לא ייכנס אדם להר הבית במקלו ובאפונדתו ובאבק שברגליו, שלא ינהג קלות ראש בו אפילו בחורבנו. אמר הקב"ה: "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו", בא להקיש שמירת שבת למקדש. ומה ראה להקיש שמירת שבת למקדש? כך שנה רבי חייא הגדול: כשם ששמירת שבת לעולם כך מוראת מקדש לעולם.^א

כך היא גאולתן של ישראל, קמעא קמעא. זה למעלה ממאה שנים שחזון העצמות היבשות שחזה יחזקאל הולך ומתרקם נגד עינינו. עצם קרבה אל עצם, מזרח ומערב, צפון ודרום שבים ומתקבצים לציון. גבולות אלמנה הולכים ומוצבים, רוח חיים נזרקת בגווייה שהכול נדו לה וסתמו עליה את הגולל. ארץ ישראל מתקוממת, כנסת ישראל שבה ומופיעה בצורתה השלמה – אומה בארץ, נשמה בגוף.

דא עקא, בלב התנופה האדירה הזו פעור חלל מכאיב. הר בית ה' עודנו נפקד, שועלים משחקים בו. גבורת תש"ח לא השיבה אותו לידינו, ואפילו פלאי תשכ"ז שהגיעו עד אליו מיהרו ונסוגו אחור. מדי שנה, ביום העצמאות, אנו מודים בפה מלא על חסדי ה' וחוגגים את אור הגאולה המתנוצץ ומאיר עלינו, והכתוב צווח ואומר: "ציון היא דרש אין לה!"^ב מה נעשה לדרישת ציון, מה נעשה למקום השמם שהוא לב ישראל ולב העולם כולו? איך ייתכן שדווקא הנקודה המרכזית ביותר בחיינו נותרת בחורבנה?

המתבונן מן הצד בדרך שבה מתנהל הדיון בשאלה זו בתוככי ציבור יראי ה' ודורשי ציון, מוצא עצמו משתומם לא מעט. הציפייה הטבעית היא למצוא את גדולי הרבנים מכל הפלגים ניצבים בראש התובעים מכל מי שיראת אלוקים נגעה בלבו לעלות אל ההר בכל עת מצוא מדין כיבוש, לכל הפחות למקומות שסביבות ההר שהם "מחנה ישראל", המותרים לטמאי מת שטבלו כדת (מטומאת קרי). אמנם לא כך קורה בפועל. כבר לפני שנים רבות

^א תנחומא ויקרא, סימן ו.

^ב ירמיהו ל יז.

יצא כרוז בחתימת ידם של רבים מגדולי ישראל, ובהם גם מן הגדולים ביותר, שאסרו בחריפות את העלייה אל ההר.

שמא תאמר: החתומים על הכרוז הם תלמידיהם וממשיכי דרכם של אותם רבנים שהתנגדו לציונות בשעתו, ולא ראו את אור הקץ המגולה? אין הדבר כן. מרן הרב זצ"ל, ראש רבני ארץ ישראל, אף הוא נמנה על החותמים. רבי אריה לוין, נאמן ביתו, הרבה לעסוק בדבר ואף השתדל בגופו להפיץ את הכרוז ולחלקו לכל מי שמצאה ידו. במיוחד בולטת עמדתו של רבנו הרצי"ה זצ"ל, ממשיך דרכו ומפיץ תורתו של אביו הגדול, שעם כל מסירות נפשו וגבורתו בתביעת ההתיישבות בכל רחבי ארצנו, היה ידוע בהתנגדותו הפסקנית לעלייה אל ההר ואף להנפת דגל הלאום עליו. גם באותו נאום היסטורי מרטיט שנשא בשנת ה"ט לקום המדינה², ימים ספורים לפני פרוץ מלחמת ששת הימים, כשעמד לפני תלמידיו וזעק: "איפה חברון, שכם ויריחו שלנו?!" לא כלל עמהן את השאלה הנוראה עוד יותר – איפה הר הבית שלנו?!

תלמידי מרן הרב זצ"ל ורבנו הרצי"ה נמנים היום על גדולי העושים והמעשים למען גאולת ציון. במסירות נפש אמיתית הם גואלים בית אחר בית ברובע המוסלמי, בעיר דוד ובסמיכות לקבר שמעון הצדיק. מהם ומכוחם נבנו שכונות יהודיות בהר הזיתים ובהר הצופים. מדוע דווקא הם, הדורשים את ציון באורח מוחשי כל כך, עוצרים בגבול ההר ואינם מהינים לנגוע בקצהו?

הדיון ההלכתי

דיון הלכתי מתנהל בדרך כלל לאור המקורות, אך גם בנקודה זו עשוי המתבונן מן הצד לבוא במבוכה. הללו מתירים ואף מחייבים בלהט, ומנגד הללו אוסרים ואף עומדים על דעתם בחריפות יתרה. האם המקורות כל כך מעורפלים, עד שנמצא בהם מקום לשתי הבנות מנוגדות כל כך?

ניתי ספר ונחזי: הכול מודים שהמציג רגלו בהר הבית ללא טבילה – עבירה בידו. לרוב הדעות – איסור תורה (ספק כרת) וחיוב קרבן אשם תלוי. מאידך, הכול מודים שהטובל לטהרתו כדת, חולץ את נעלי העור שברגליו ועולה למחנה ישראל סביבות ההר – אין בידו עוון כשעולה כדן, באימה ויראה. ואף על פי שגם כיום יש מחלוקת הפוסקים לגבי מדידות ההר, והאוסרים לעלות חוששים מאיסור, מדוע בסוגיה זו רוב הפוסקים אסרו לעלות באיסור מוחלט?

² ראה שיחות הרצי"ה, מועדים, ח"ב עמ' 145.

ידוע שבשנות השלושים של המאה הקודמת היה זה מרן הרב זצ"ל שטרם והציב שלט בדרך העולה אל ההר, ובו "אזהרה לרבים": "השמרו נא מהאיסור החמור של הכניסה למקום המקדש והר הבית".^ד בכרוז אחר משנת תשכ"ז אנו מוצאים רשימה ענפה של גדולי ישראל מכל החוגים, ובתוכם גם נאמני בית מרן הרב זצ"ל – הרצי"ה, הגרש"י זיין, הרב קניאל, הרב ישראלי והגר"א שפירא – חתומים על הנוסח הבא: "אשר מדורי דורות אנו מוזהרים ונמנעים מלהיכנס בכל שטח הר הבית כולו, פן ניכשל ח"ו באיסור חמור בפגיעה בטהרת המקום הקדוש הזה".

יש המסבירים: בזמנו לא היו מדידות מדויקות, ולא היה המהלך בהר יכול לדעת בבירור האם רגליו דורכות בעזרת ישראל או בעזרת כהנים. אך העובדות אינן נכונות. מדידות שונות היו גם למראה עיני מרן הרב זצ"ל, וכבר מימי הראשונים אנו יודעים ששטחים מסוימים בהר יכולים להיות מותרים לכל הפחות לגברים, לאחר טהרה במקווה, ואף על פי כן ראינו שגדולי הפוסקים סירבו להשתכנע בענייני המדידות ואסרו באיסור גורף וחזק לעלות להר, ואף מחו על כך נחרצות. ונשאלת השאלה: מדוע עניין זה קשה יותר ממחלוקת אחרות שאנו מכירים, שלא מצאנו בהן מחאות חריפות כל כך?

"והוא ייעשה בלא ריב ומצה..."

דיון הלכתי אכן מתחיל מן המקורות, אך לידי מסקנה ניתן לבוא אך ורק בכוחו של שימוש תלמידי חכמים. בפרט בנושא זה, שהוא מהלכות ציבור, ובפרט כשהכול מבינים שדברים בגו – כאשר רואים את רוב גדולי ישראל מכריעים הכרעה שאינה מתבקשת מתוך העיון במקורות בלבד.

את מי נשמש בהלכה זו?

הרמב"ן, רבן של כל ישראל (כפי שכינה אותו בעל השאגת אריה), הוא אחד המיוחד שברבותינו הראשונים בהקשר זה, מי שסלל את נתיבתנו הברורה בדבריו אודות מצוות יישוב הארץ: "שלא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה".^ה התייחסויותיו של הרמב"ן לסוגייתנו מבטאים שילוב מופלא בין שני הצדדים – דרישת ציון שבערה בלבו והבנתו העמוקה בטיבו של מקום קודשנו.

את הצד הראשון אנו מוצאים בדבריו אודות מגפת הדבר שפקדה את ישראל בימי דוד, והסתיימה ברכישת הר הבית מידי של ארוונה היבוסי:

^ד וכן הזהיר על כך בכל אחד משלושת הרגלים.
^ה השגות לספר המצוות לרמב"ם, מצוות עשה ד.

ואני אומר בדרך סברא, שהיה עונש על ישראל בהתאחר בניין בית הבחירה, שהיה הארון הולך מאהל אל אהל כגר בארץ ואין השבטים מתעוררים לאמר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו, כענין שנאמר: "לשכנו תדרשו ובאת שמה", עד שנתעורר דוד לדבר מימים רבים ולזמן ארוך... ונתאחר עוד הבניין עד מלוך שלמה. ואילו היו ישראל חפצים בדבר ונתעוררו בו מתחילה, היה נעשה בימי אחד מהשופטים או בימי שאול, או גם בימי דוד, כי אם שבטי ישראל היו מתעוררים בדבר לא היה הוא הבונה אבל ישראל הם היו הבונים... ועל כן היה הקצף עליהם, ועל כן היה המקום אשר יבחר ה' לשום שמו שם נודע בעונשם ובמגפתם.^א

דרישת ציון איננה רק מצווה שנתחדשה עלינו מעת חורבן הבית, אלא מצווה חיובית שיסודה בדברי התורה אודות בניין הבית הראשון – "לשכנו תדרשו ובאת שמה". עם כניסת בני ישראל לארץ ישראל, לאחר י"ד שנים של כיבוש וחילוק, החלה לרחף מעל ראשם התביעה לדרוש ולמצוא את אותו "המקום אשר יבחר ה'", לב העולם וההוויה. אמנם בני ישראל, טוען הרמב"ן, התרשלו במשימה קדושה זו. עד ימי דוד – לאורך תקופה של כ-400 שנה – לא נמצא מי שנטל על עצמו את היוזמה לקום ולעשות מעשה. יוזמתו האישית של דוד עצמו נדחתה: "לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפניי"^ב, ורק בימי שלמה קם הבית.

אמנם, אותו הרמב"ן המבטא בדבריו תוכחת מגולה לשבטי ישראל שלא דרשו את המקדש, הוא גם הכותב את הדברים הבאים אודות בניין הבית השלישי, בהקשר של הבארות שחפר יצחק אבינו:

יספר הכתוב ויאריך בענין הבארות... אבל יש בדבר עניין נסתר בתוכו, כי בא להודיע דבר עתיד: כי "באר מים חיים" ירמוז לבית אלקים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר: "מקור מים חיים את ה'".^ט וקרא הראשון "עשק", ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אתנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבוהו. והשני קרא שמה "שטנה", שם קשה מן הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו: "ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלם",^ז וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה. והשלישי קרא "רחובות", הוא הבית העתיד

^א דברים יב ה.

^ב רמב"ן לבמדבר טו כא.

^ג דברי הימים א' כב ח.

^ד ירמיהו יז ג.

^ה עזרא ד ו.

שייבנה במהרה בימינו, והוא ייעשה בלא ריב ומצה, והא-ל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר: "ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר דָּבַר וגו'"^{יא}, שהוא לעתיד, וכתוב בבית השלישי: "ורחבה ונסבה למעלה למעלה"^{יב}, ופרינו בארץ, שכל העמים יעבדוהו שכם אחד.^{יג}

שני בתים היו לנו, ושניהם חרבו. לבניין הבית השלישי מציב הרמב"ן תנאי: "והוא ייעשה בלא ריב ומצה". לא ביוזמה פרטית של אדם תנועה, או מפלגה מסוימת בתוך עם ישראל, אלא באחדות לאומית כוללת. לא מתוך מלחמה עם אומות העולם, מוסלמים או נוצרים, אלא מתוך הסכמה והזדהות פנימית, "שכל העמים יעבדוהו שכם אחד". מתי וכיצד יקרה כל הדבר הגדול הזה? "והא-ל ירחיב את גבולנו". לא בנו הדבר תלוי, אלא בו יתברך. הרחבה זו אינה מצווה עלינו, אלא היא הבטחה שכך עתיד להיות, שברצותו ירחיב הא-ל את גבולנו ויזכה אותנו בהתגלות שלישיית ונצחית על עמו ונחלתו.

מכאן תשובה לשאלה הנוקבת ששאלנו לעיל: כיצד ייתכן שדורשי ציון גדולים, בכל לבבם, נפשם ומאודם, אינם משתדלים בבניין הבית ואף לא בעלייה אליו. מכאן תשובה גם לשאלה נוקבת לא פחות: מה ראה יהושע בן נון, תלמידו של משה ורועה ישראל אחריו, שלא לבנות את הבית מיד בתום י"ד שנות הכיבוש והחילוק. הדברים ברורים: בניין בית המקדש אינו מצווה מעשית ככל המצוות, אלא מצווה שיש לה תנאים מכשירים. כבר כתב הרמב"ם שיש סדר למצוות שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ, והוא: "למנות להם מלך... ולהכרית זרעו של עמלק... ולבנות בית הבחירה"^{יד}. יהושע ידע שבימיו עוד לא הוכשרו תנאים אלו, ועל כן לא באה השעה לעסוק בבניין הגדול והקדוש הזה.

דברי הרמב"ן הללו היו נר לרגליהם של גדולי ישראל בדורות האחרונים. כשנשאל רבנו הרצי"ה אם יש מקום להניף את דגל הלאום, שאותו אהב וקידש, על ראש ההר, השיב: "בשם אלקינו נדגול". הר הבית, לדידו, צריך לבטא את מלכות ה' בלבד. ככל שגדולה ונוראה קדושת מלכות ישראל בעינינו, אין היא נוגעת במלכות ה' – הרחבה והכוללת ממנה. צא ולמד משלמה המלך, בונה המקדש הראשון, שלא בנה את ארמונו על הר הבית עצמו – אלא לצדו (כשגשר מחבר ביניהם, ומצביע על המקור העליון למלכות ישראל במלכות ה').

דברים אלו רלוונטיים מאוד לזמן הזה, שבו אנו מתחבטים ומתלבטים בבירור זהותם היהודית של פלגים רחבים מעם ישראל. העלייה אל ההר היא ביטוי נאמן לרצון העז לבניין

^{יא} דברים יט ח.

^{יב} יחזקאל מא ז.

^{יג} רמב"ן לבראשית כו כ.

^{יד} רמב"ם, הלכות מלכים א: א.

הבית, אולם ככזו – עליה להיות נאמנה לדרך שבה צריך הבית להיבנות. לא מתוך קטטה, לא מתוך מחלוקת, לא מתוך דחיקת השעה.

אכן, שונים הדברים מאוד מן השאלה שבה התחבטו שלומי אמוני ישראל לפני קום המדינה, האם מצווים אנו ב"קום עשה", לעלות בחומה ולכונן לנו מדינה בבחינת הפועלים עם א-ל להחיש גאולת עמו, או שמא מצווים אנו ב"שב ואל תעשה", להמתין ולצפות לישועה ממרום. הכרעת בית מדרשנו בשאלה ההיא ידועה היטב, ואין הדברים סותרים. לא מתוך רפיון ידיים מורים רבותינו ובאים שחובה גדולה עלינו להשמר מאוד מ"עלות בהר ונגע בקצהו"^{טו}, אלא מתוך הבנה עמוקה של מהות המקדש והדרך הראויה לבניינו. ואין לחלק בין ההר לבין בית המקדש, שהרי ההר נקרא על שם הבית – הוא בית המקדש. וכבר רמזו לנו חז"ל:

תנא משמיה דרבי עקיבא: "לך ה' הגדלה" – זו קריעת ים סוף; "והגבורה" – זו מכת בכורות; "והתפארת" – זו מתן תורה; "והנצח" – זו ירושלים; "וההוד" – זו בית המקדש.^{טז}

וביאר מרן הרב זצ"ל שירושלים מזוהה עם הנצח משום שתיכבש עלידי ניצוח (מלחמה), ולעומת זאת בית המקדש הניצב על הר הבית עניינו אחר:

... בית המקדש, מקום האורה, לא בנצח יתגבר, לא בהוראת ניצוח המורה התגברות של פגישה על ההתנגדות, כי אם בהוד הנתון עליו ברוח החן והקדושה, לפניו יכרעו איים ועמים רבים יבקשו פני ה' בהר ציון על פי תביעה הבאה מהכרה פנימית מצדם, שזהו ערך פעולת ההוד, כהוד מלכות הנתון על מלך רב צדק ואביר חכמה, שמאהבה ורוממות נפש ירוצו הכול להיכנס תחת דגלו.^{יז}

נמצא שדברי מרן הרב זצ"ל מכוונים ועולים בקנה אחד עם דברי הרמב"ן, רבן של ישראל. העיסוק בהר הבית ובניין המקדש שייך לשלב האחרון, לאחר ביסוס מלכות ישראל וכיבוש כל הארץ, וכשעם ישראל ישוב בתשובה ויהיה מאוחד סביב בניין הבית הגדול והקדוש. כל קפיצת מדרגה קודם זמנה בעניין זה, שהוא בלבם של ישראל, לא זו בלבד שאינה מקדמת אלא שהיא אף מזיקה. משל למה הדבר דומה, לרופא לב שלא התמחה כל צורכו אך לא היסס לבצע ניתוח לב פתוח – וסופו שהרג את החולה.^{יח}

^{טו} שמות יט יב.

^{טז} ברכות נח, א.

^{יז} עין-אי"ה ברכות ט: שיד.

^{יח} ויעוין בפירוש הגר"א לפסוק "השבעתי אתכם בנות ירושלם" (שיר-השירים ב ז), שמושבעים אנו שלא יצאו בני ישראל מאליהם לבנות את בית המקדש.

טומאת מקדש וקדשיו קשה מכולם

אל העיקר הגדול שהורה לנו הרמב"ן מצטרף גם שיקול אחר, שמשקלו אינו מבוטל כלל ועיקר: החשש מפני פריצת הגבולות והפיכת העלייה אל ההר למעשה שלבו של אדם גס בו. אם יעלו רבים בהיתר, הדבר יגדיל מאוד את החשש שרבים עוד יותר יעלו באיסור וייכשלו בעבירה חמורה, שעונשה כרת. וכבר היום אנו רואים אפילו אנשים יראי שמים שנכנסו למקומות האסורים לכולי עלמא באיסור כרת. וידועה גזרת רבה שכאשר חל ראשי־השנה בשבת מבטלים מצוות עשה ולא תוקעים בשופר שמא יהיה מי שייטול את השופר בידו ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים כדי ללמוד כיצד תוקעים בו^ט, והוא הדין בלולב ובמגילה. ואם במצוות עשה כך, ומפני חשש שמא יהיה יהודי אחד שייכשל, קל וחומר שיש לחשוש יותר ויותר מזה במצב הנוהג כיום, שיהודים רבים אינם בקיאים בטהרה ובמקומות האסורים והמותרים על ההר – ורבה המכשלה².

נושא זה, עם שהוא בבחינת סייג הכפוף לשיקול הדעת ולא איסור המפורש בפוסקים, נידון על ידי רבותינו בדורות האחרונים בחומרה רבה. חשוב לציין שישנם תלמידי חכמים גדולים ומובהקים שהכריעו אחרת, וחלק קטן מהעולים להר סומכים עליהם. אולם אנו על משמרתנו נעמודה, שכאשר נופל ספק בהלכות חמורות – הלך אחר גדולי הגדולים, ובפרט שרבותיהם שלהם אף הם מן האוסרים, ובכך תסתלק מן הספק. ודוק, הגדולים האוסרים הם אלו שכלל ישראל משחר לפתחם במאה השנים האחרונות, ויוסיף להגות בדבריהם עוד מאה שנים אחרות.

עינינו הרואות, שגם גדולים שמנהגם תמיד באורך רוח, במתינות ובענווה כלפי כל אדם, יצאו מגדרם ודיברו בחריפות בסוגיה זו. על הגרש"ז אוירבך מסופר שפגש אחד ממכריו ושאלו האם הוא מהעולים אל ההר. הלה השיב לו: חס ושלום! מיד אמר לו הגרש"ז: ברוך ה' שכך השבת לי, שאם היית עונה לי "הן" – הייתי נמנע מלדבר אתך כלל ועיקר³. עוד זכורים אנו כיצד, ביום העצמאות האחרון לחייו של מורנו ורבנו ראש הישיבה, הגר"א שפירא זצ"ל, לאחר שסיים לשאת את דבריו עלה רב גדול ודיבר בשבח העלייה אל ההר. מפני הכבוד נמנע רבנו מלסתור את דבריו בפניו, אולם לאחר מכן שב רבנו ועלה אל הדוכן כדי לדבר בעניין האיסור החמור לעלות אל ההר.

^ט ראשי־השנה כט, ב.

² וראינו אנשים הנכנסים עם טלפון נייד ומדברים על ההר, והרי חז"ל אסרו להיכנס במקלו ובתרמילו, דרך חולין, וכל שכן עם מכשיר שכל כולו עשוי לשם שיחת חולין.

³ עוד מספרים שבשעתו השתדל הגרש"ז רבות כדי להעמיד שומר בפתח הדרך העולה אל ההר, כדי שיזהיר את העוברים והשבים שהדבר אסור (לאחר מלחמת ששת הימים הוצב שומר מטעם משרד הדתות, אך בעקבות קיצוצים בתקציב הוסר ממשמרתו). וראה "ועלה לא ייבול" ח"ג, עמ' שצה.

עוד בימי מרן הרב זצ"ל היה מעשה, שבא הברון אדמונד דה רוטשילד, ידיד ההתיישבות ותומכה הגדול, לביקור בארץ ישראל, ובמסגרת ביקורו עלה גם להר הבית. באותה תקופה היה ידיד הרב זצ"ל, הרב יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ, עסוק בעריכת חוברת אודות "מסע המושבות", וביקש לצרף אליה גם דברים אודות ביקורו של הברון בארץ. ענה לו על כך מרן הרב זצ"ל כדברים הבאים:

טוב מאוד לצרף דברים על דבר מסעו של הברון. אף על פי שלבי נמחץ מאוד מפני חילול השם של היותו במקום המקדש, וביותר על מה ששום איש לא העיר אותו שהוא דבר האסור. פגימה אחת בקדושת מקום בית חיינו, עולה לנו על כל מיליונים של יישובים מעשיים. ואף על פי שלא הפסיד בכל זה את ערכו הגדול בתור מייסד הישוב, ובשוגג או בדרך מי שהכול הוא בשגגה²² בא מעשה לידו, וה' הטוב יכפר וייקח טוב.²³

איש לא מחה ביד הברון, משום שמצודתו הייתה פרושה לא על ההתיישבות בלבד אלא גם על ישיבות רבות בירושלים. אך הרב לא נשא לו פנים, ועם ההערכה הגדולה לפועלו ידע לומר לו דברים כהווייתם.

נוסף על כך, הברון תרם מיליונים לביסוס היישוב היהודי בארץ ישראל, והרב זצ"ל אומר לו שפגימה אחת בקדושת בית חיינו חמורה יותר מכל התרומות שתרם. הווי אומר: יש עבירות שמעכבות את הגאולה. ואף שכלפי חוץ נראה שהן מוסיפות בניין, מצד האמת הן מחריבות ומעכבות ועלולות להעמיד בסכנה את המפעל כולו. דומה הדבר לאיסור קבלת כסף מנוכרים עובדי עבודה זרה, כמובא בגמרא²⁴ מטעם הפסוק "בְּיַבֵּשׁ קְצִירָהּ תִּשְׁבְּרָנָה"²⁵, וכפי שפירש רש"י: "כשתכלה זכות שבידן וייבש לחלוחית מעשה צדקה שלהן אז יישברו". כלומר: המקבל צדקה מהם מרבה את זכויותיהם ובכך גורם להמשכת מלכותם ולעיכוב הופעת מלכות ישראל, וזאת למרות שבפועל נראה שבזכות התרומות הללו גדל היישוב היהודי בארץ ומתפתח. הרי שישנם דברים שאינם נבחנים על פי הראייה הנגלית.

החריפות והחומרה – מדוע ולמה? משום שישנם נושאים שהם בלבם של ישראל, ובנושאים כאלה אין הכול רשאים לדון. ישנם נושאים שהם כאבר שהנשמה תלויה בו, ובהם גם פגימה

²² ראה שבת טו, ב ורמב"ם הלכות שגגות ז: ב.

²³ איגרות ראי"ה ח"ב, תרעז.

²⁴ בבא בתרא י, ב.

²⁵ ישעיהו כז יא.

קלה משחיתה הרבה מאוד^{יב}. את הגישה המחמירה לעניין זה של טומאה וחשש טומאה במקום הקודש הורונו חז"ל:

היה רבי שמעון אומר: קשה טומאת מקדש וקדשיו מכל עבירות שבתורה, שכל עבירות שבתורה מתכפרות בשעיר אחד וטומאת מקדש וקדשיו מתכפרת בשלושים ושניים שעירים. כל עבירות שבתורה מתכפרות פעם אחת בשנה וטומאת מקדש וקדשיו מתכפרת בכל חודש וחודש, שנאמר: "לכן חי אני נאום ה' אלקים אם לא [יען] את מקדשי טמאת בכל שיקוציך ובכל תועבתיך וגם אני אגרע ולא תחוס עיני וגם אני לא אחמול"^{יג}. קשים היו שיקוצים שעשית והתועבות, וטומאת מקדש קשה מכולן.^{יד}

רק עבירה אחת בתורה אין שעיר של יום הכיפורים מכפר עליה. רק עבירה אחת בתורה דורשת כפרה מדי חודש בחודשו, מדי מועד במועדו. אל תהי דעתנו קלה בטומאת מקום המקדש, ואל תהיה דעתנו קלה בשיקול דעתם ובאזהרתם של גדולי ישראל.

מתוך גישה זו יש לבוא גם לסברות המתחדשות בדורנו, כגון הצורך בעלייה כביטוי לריבונותנו על ההר. יש טעם בדבר. סברה היא^{טו}. אולם מקומן של סברות הוא בבית המדרש, ולא כסתירה להנהגה מעשית שיצאה מלפני גדולי ישראל ונתאשרה על ידם פעם אחר פעם. בענייני הכלל, שומה עלינו שלא לזוז מרבותינו המורים לכלל ישראל את דרכו. זה יסוד תורה בעל-פה כולה: "על פי התורה אשר ירוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"^{טז}. וכבר פסק "החינוך"^{טז} שמצווה זו נוהגת בכל הדורות, לשמוע לגדולי התורה שבדור.

המורא שמתוך הריחוק

אחר כל הדברים האלה, נשוב ונזכור את מה שאסור לשכוח: "לשכנו תדרשו ובאת שמה". הר הבית הוא תכלית כיסופי ישראל בכל הדורות, וחורבנו הוא פצע מכאיב בלבנו. כיום

^{יב} ראה על כך בשיחה "רוח ההלכה – יש דבר כזה?", לפרשת פינחס.

^{יג} יחזקאל ה יא.

^{יד} תוספתא שבועות א: ג.

^{טו} אמנם הרבה יש לפקפק בעצם ביטוי הריבונות שישנו בעלייה בתנאים הנוכחיים, כשלכל אורך הדרך מתבטאת השפלת יד ישראל תחת הוואקף הירדני. נוסף על כך, קשה לראות במעשה פרטי של יחידים ביטוי לכיבוש, הנעשה רק על ידי מוסדות האומה הממלכתיים.

^{טז} דברים יז יא.

^{טז} מצווה תצה.

אנוסים אנו להיות ממקבלי שכר על הפרישה, אך דווקא מתוך כך מתחזקת דרישת ציון ברוחנו, וכדברי מרן הרב זצ"ל:

ודווקא על ידי הריחוק ייכנס הגודל והמורא בלב, וכמו שכתב הרמב"ם במורה נבוכים באריכות דבריו בפרק מז מ[חלק] שלישי, וכן החינוך במצווה קפד בעניין לא־תעשה ד"ואל יבא בכל עת אל הקדש", ומצינו יחש הקדושה והכבוד על ידי הרחקה ושלילת קירוב, כהא דתמורה (ד, א) שרצה לומר אזהרה למוציא שם שמים לבטלה מ"את ה' אלקיך תירא" או מ"ליראה את השם הנכבד והנורא" לגירסת רש"י שם, ועל כל פנים אין אנו אומרים שתהיה היראה על ידי התקרבות הזכרתו להזכיר את ה' בתדירות אלא על ידי הזהירות מלהזכירו לבטלה, וכל כך גדול הוא כוח הזיכרון של הכבוד והמורא של הקדושה שבא דווקא על ידי שלילת הקירוב ועל ידי ההרחקה שמתוך יראת הרוממות והכבוד, עד שאת השם הקדוש בעצמו – שם העצם – הרי אסור לנו להזכיר כלל חוץ למקדש, ו"זה שמי לעלם" כתיב^ל... ואם כן כל יסוד המורא משתרש בלבבנו דווקא על ידי ההתרחקות ואי ההזכרה, שזה מורה לנו שאין אנו מוכשרים למעלה עליונה זו של הזכרת השם הקדוש, והכי נמי על ידי מה שאנו נזהרים מלהתקרב בהיותנו טמאים אל המקום הקדוש הרינו מקיימים מצוות מורא מקדש, והוא יותר יקר מאותה היראה הבאה בדרך קירוב בעת שאין אנו מוכשרים לו... והננו עומדים ביראה מרחוק ומצפים לחסד ה' שישוב ירחמנו ויאר לנו באור גאולה שלמה שנזכה על ידה לטהרה גמורה, באופן שנוכל להתקרב לבית תפארתנו בכל מידת הקדושה הראויה לו.^ל

וכהוראה מעשית, כבר דברי מרן הרב זצ"ל אמורים במקום אחר:

יותר יהיה כבוד הכלל ניכר אם נשתדל שיישמרו בידינו בדרך קניין החצרות הסמוכות להכותל הקדוש... ועל מקומם נבנה סמוך ממש להכותל בית הכנסת אחת גדולה ומפוארה מאוד בכל פאר והידור... והיא תהיה מונהגת על פי הסכמת רוב רבני ישראל דרך מוסכם לכללות האומה, למעלה מכל חילוק של נוסח ומנהג מפלגתי. והבית הזה יהיה לנו לעד שאנו חזקים בצפיית ישועה עליונה שתבוא, ושייבנה בית המקדש במהרה בימינו על ידי גילוי כבוד ה' ואור משיח צדקנו.^ל

כדברים האלה, ובמרץ רב בהשתדלות הגוף ובהוצאות ממון, משתדלים לעשות ההולכים לאורו של מרן הרב זצ"ל. ב"ה כבר זכינו לרחבה גדולה ומפוארת לפני הכותל המערבי,

^ל פסחים נ, א.

^ל משפט כהן, עמ' רג.

^ל איגרות הראיה ח"ד, תתקצד.

שכונות יהודיות צצות סביב סביב להר הבית ובתים יהודיים נגאלים בסמוך לשעריו. אין בכל אלו כדי להקהות את הכאב על חורבן ההר ועל השועלים המשחקים בו, אך יש בהם כדי להיות לנו לעד – לא שכחנו, דורשים אנו את ציון ואת מקום מקדשנו ולא נחדל מכך עדי ישלח לנו ה' יתברך את משיח צדקנו ויגאלנו גאולה שלמה, ואם גם אמונים אנו על סבלנות של "קמעה קמעה", ודאי יכול להיות גם ש"פתאם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים ומלאך הברית אשר אתם חפצים"^{לה}. במהרה בימינו, אמן.